

Zaščita novih sort hmelja - kako daleč smo v letu 2020?

Izr. prof. dr. Andreja Čerenak, Monika Oset Luskar, doc. dr. Iztok Jože Košir in dr. Sebastjan Radišek,
Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije

Po skupnem dogovoru med IHPS in slovenskimi hmeljarji smo pred leti postavili koncept zaščite novih sort hmelja z namenom, da ohranimo možnost odločanja, kje izven Slovenije bi se eventualno lahko naše sorte pridelovale.

Po več letih strokovno, administrativno in tudi finančno zahtevnega dela lahko povzamemo, da smo bili pri svojem delu zelo uspešni. Dejansko smo skupaj z zunanjo pravno pomočjo vse, kar smo si zadali, tudi izpeljali oz. so zadeve še v teku, ker so pač postopki večletni in na njih nimamo vpliva.

Zaščita slovenskih sort hmelja na Uradu Evropske unije

V letu 2020 smo imeli na CPVO (Urad EU za zaščito novih sort hmelja) v postopku zaščite štiri sorte, in sicer Styrian Dragon (3. leto), Styrian Fox (3. leto), Styrian Eagle (4. leto) in Styrian Kolibri (4. leto). V naboru zaščitenih sort za območje EU imamo tako že Styrian Cardinal, Styrian Wolf, Styrian Gold, Styrian Eureka in Dana. V kratkem pričakujemo tudi vpis sort Styrian Eagle in Styrian Kolibri.

Z letnim plačevanjem pristojbin za vsako zaščiteni sorto bo lahko IHPS podaljševal zaščito nadaljnjih 30 let, v primeru neplačevanja pa se zaščita zaključi. V pomoč vsem, ki se sprašujete o smiselnosti tozadevne zaščite, zgolj podatek, da se za vse nove sorte te zaščite poslužujejo tako angleški, nemški, kot tudi francoski žlahtnitelji, celo posamezni ameriški lastniki sort, v kolikor se odločijo za zaščito tudi na evropskem območju. Ameriški kolegi, zlasti v okviru privatnih podjetij, ščitijo lastne sorte seveda najprej na območju ZDA. Kot ste bili seznanjeni, smo se za zaščito sorte na ameriškem trgu odločili tudi Slovenci v primeru sorte Styrian Wolf. V času pridobitve njene zaščite, tako za območje EU kot za območje ZDA, je njena vrednost mogoče še zrasla zaradi tolerantnosti na viroid CBCVd.

Z zaščito na CPVO si imetnik pravice pridobi možnost odločanja o sajenju sort znotraj EU oz. če povemo natančneje, naše zaščitene sorte bi se lahko pridelovale znotraj EU zgolj ob našem

skupnem strinjanju, sicer njihova pridelava izven Slovenije ni dovoljena. Na Odboru za žlahtnjenje in tehnologijo hmelja smo v minulem času obravnavali že več predlogov iz tujine o gojenju manjših količin naših novih sort izven Slovenije, vendar je bil odgovor predstavnikov hmeljarjev in IHPS do takih predlogov vedno zavrnilen.

Blagovne znamke

Poleg nadzora nad sajenjem sort Styrian Cardinal in Styrian Wolf zaradi že omenjene zaščite na CPVO smo zaščitili tudi uporabo imen obeh sort, oz. drugače povedano, na Uradu EU za intelektualno lastnino smo pridobili blagovni znamki za območje EU, ki veljata do leta 2026.

Prav tako je bila na WIPO (World Intellectual Property Organisation) registrirana mednarodna blagovna znamka Styrian Wolf za območje ZDA, ki velja enako kot zgoraj omenjeni znamki za obdobje 10 let. Potrebno pa je poudariti, da je za vzdrževanje vseh treh blagovnih znamk potrebno plačevati letne pristojbine.



Storžki slovenskih sort hmelja razveseljujejo pivo širom po svetu. (Foto: S. Vodušek)

Predlogi za prihodnost

O nadaljnjih rezultatih postopkov in odločitvah glede zaščite intelektualne lastnine bodo še naprej potekali skupni dogovori med avtorji sort na IHPS in članov Odbora za tehnologijo in

žlahtnjenje. Do sedaj smo bili vsi mnenja, da je potrebno z zaščito vsaj na CPVO, torej pri evropskem uradu, nadaljevati pri vseh novih sortah hmelja. Trenutno so v teku zaščite sort Styrian Kolibri, Styrian Eagle, Styrian Fox in Styrian Dragon. Mogoče včasih pomislite, ali je vredno zaščititi vse nove sorte, zlasti tako kmalu, ko še o njihovi uspešnosti vemo zelo malo ... Tudi sami smo imeli enake pomisleke. Ob dejstvu, da se sorta lahko zaščiti le v prvem letu po registraciji ter ob tem, da o njeni dodatni vrednosti (kot je npr. toleranca na

CBCVd) izvemo lahko šele kasneje, smo mnenja, da je vložek v zaščito sort upravičen. V kolikšni meri in kdaj se bo le-ta povrnil, pa je težko predvideti. Za naš primer delno velja pregovor - bolje preprečiti kot zdraviti, saj za zaščito sort obstaja le preventiva.

Omenjena zaščita novih sort hmelja bo najbolj koristila slovenskemu hmeljarstvu, saj bodo tako lahko ponudili na svetovnem trgu hmelj, ki ga ne bo možno pridelati drugje.

Stanje okuženosti hmeljišč s hudo viroidno zakrnelostjo hmelja v letu 2020

Dr. Sebastjan Radišek, dr. Tanja Guček in Uroš Kolenc - Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, Irena Friškovec - KGZS - Zavod Celje in Anita Benko Beloglavec - Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

Viroid razpokanosti skorje agrumov (angl. Citrus bark cracking viroid) (CBCVd) spada med najmanjše povzročitelje rastlinskih bolezni, katerih patogenost temelji na motnjah celičnega metabolizma. Gre za 284 nukleotidov veliko krožno RNA molekulo, ki je po strukturi veliko preprostejša od RNA virusov, kamor spada tudi SARS-CoV-2 oz. vsem bolj znan kot povzročitelj bolezni COVID-19. CBCVd na hmelju povzroča bolezen, ki jo imenujemo huda viroidna zakrnelost hmelja, katere ime temelji na pojavu bolezenskih znamenj, kot so zakrnelost poganjkov, deformacije listja, cvetov in storžkov, suha trohnoba koreninskega sistema in odmiranje rastlin. CBCVd se širi predvsem mehansko s sokom okuženih rastlin, ki ostane na orodju in opremi, pot prenosa pa lahko predstavlja tudi okužen sadilni material in ostanki okuženih rastlin. Okužene rastline so neozdravljive in pri večini sort izrazijo bolezenska znamenja šele eno leto po okužbi, kar pomeni, da jih v tem času ne opazimo, lahko pa širijo okužbo.

Zaradi intenzivnega naraščanja obsega okužb v obdobju zadnjih štirih let je Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR) v letih 2019 in 2020 dopolnila Odločbo o nujnih ukrepih za preprečevanje vnosa in širjenja viroidnih zakrnelosti hmelja (Uradni list RS, št. [16/19](#), 89/20) s strožjimi ukrepi z namenom izkoreninjenja CBCVd oziroma ustavitve širjenja znotraj okuženih kmetij in na neokužene kmetije. Novi ukrepi so poleg uničevanja simptomatičnih rastlin zajeli tudi uničevanje okuženih delov hmeljišč z

namenom uničenja ne-simptomatičnih okuženih rastlin ter prepoved sajenja in pridelavo sadilnega materiala na okuženih kmetijah. Omenjeni ukrepi so v letu 2019 zajeli uničenje približno 230 ha okuženih površin oz. najbolj prizadeta območja, kar predstavlja eno od najboljšežnejših izkoreninjenj rastlinskih bolezni v Sloveniji. Z namenom nadaljevanja aktivnosti, usmerjenih v pregled nasadov glede na tveganje, je UVHVVR v letu 2020 sprejela »Akcijski načrt ukrepov za izkoreninjenje viroidnih zakrnelosti hmelja v Republiki Sloveniji«. Ta je določil naloge in organizacijo ugotavljanja navzočnosti CBCVd ter inšpekcijski nadzor. V programu sta bila poleg UVHVVR ponovno vključena tudi IHPS in KGZS - Zavod Celje kot izvajalca zdravstvenih pregledov, laboratorijskih analiz in strokovne podpore. Program dela v letu 2020 je predvideval pregled približno 470 ha hmeljišč s prioriteto v prvi fazi na preglede neokuženih hmeljišč na okuženih kmetijah in vseh nasadov, ki mejijo na okužene nasade, druga faza pa je zajela preglede vseh okuženih nasadov na okuženih posestvih. Ob tem smo se vseskozi odzivali na najdbe sumljivih rastlin, na katere ste nas pridelovalci sami opozarjali in v takšnih primerih izvedli vzorčenja oz. pregled celega hmeljišča v primeru potrjene okužbe.

V letu 2020 smo sistematične preglede hmeljišč pričeli izvajati konec junija, to je v obdobju, ko se na rastlinah pričenjajo pojavljati izrazita bolezenska znamenja, pa vse do konca meseca avgusta. Skupno smo v okviru akcijskega načrta pregledali 501 ha nasadov na območjih s